

Archeologienota

Dendermonde – Woonzorgcentrum Sint-Vincentius

Programma van maatregelen voor uitgesteld
vooronderzoek met ingreep in de bodem

Johan Claeys

2017

1 Administratieve gegevens

Voorafgaand onderzoek:	Bureaustudie: 2017E105 Landschappelijk bodemonderzoek dmv boringen: 2017G2 Betrokken actoren: Johan Claeys (erkend archeoloog 2017/00180)
Locatie:	Rosstraat 64-66 te Baasrode (9200 Dendermonde)
Lambert coördinaten	(bounding box coördinaten – Lambert 72) NW: x = 135 272,17 m / y = 191 697,61 m ZO: x = 135 392,14 m / y = 191 541,15 m
Kadastrale gegevens plangebied:	Dendermonde 5 Afd / Baasrode / Sectie B Perceelnrs. 300G, 301D en 301F Zie Figuur 1
Kadastrale gegevens vervolgonderzoek:	Dendermonde 5 Afd / Baasrode / Sectie B Perceelnrs. 300G, 301D en 301F Zie Figuur 1

2 Aanleiding vooronderzoek

In Dendermonde, deelgemeente Baasrode, zal het OCMW het bestaande woonzorgcentrum (WZC) vernieuwen en uitbreiden tot een capaciteit van 120 bedden en assistentiewoningen. De werkplannen omhelzen dus zowel verbouwing als nieuwbouw (vergelijk Figuur 1 met Figuur 3). De oppervlakte van de nieuw te bouwen eenheden bedraagt c. 4.000 m² en zal volledig onderkelderd zijn (Figuur 4-Figuur 6). Twee aanpalende percelen (300G en 301F) zullen worden samengevoegd voor de werkplannen (perceel 301D betreft een elektriciteitscabine). Op het noordelijke perceel (300G) bevindt zich een woning en twee bijgebouwen die afgebroken zullen worden. Van het huidige WZC op perceel 301F blijft alleen het oorspronkelijke hoofdgebouw (het meest oostelijke deel) behouden.

De precieze ontgravingsdiepte is niet bekend, maar door de aanwezigheid van een kelderverdieping moet er worden uitgegaan van een totale verstoring van eventueel aanwezige archeologische niveaus. Het plangebied overlapt niet met een beschermde archeologische site of archeologische zone, maar aangezien de gezamenlijke perceeloppervlakte c. 12.500 m² bedraagt, de bodemingreep c. 4.000 m² bedraagt en het plangebied gedeeltelijk binnen woongebied valt (Figuur 3), moet de bouwaanvraag gepaard gaan met een bekrachtigde archeologienota.

Zie ook het 'Verslag van Resultaten' voor het project Dendermonde – WZC Sint-Vincentius.

3 Resultaten vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Het landschappelijk bodemonderzoek door middel van boringen kon de observaties gemaakt op basis van het landschappelijk bureauonderzoek bevestigen. Bovendien werd vastgesteld dat binnen het plangebied de natuurlijke bodem relatief onverstoorde is gebleven, mede dankzij de aanwezigheid van een diepe A horizon.

Op basis van het historische onderzoek kan worden geconcludeerd dat er een lage kans is op het aantreffen van archeologische sites uit de late middeleeuwen en nieuw(st)e tijd. Verder kunnen het bureauonderzoek en landschappelijk booronderzoek de aan- of afwezigheid van vindplaatsen uit eerdere periodes niet bevestigen, maar wel aantonen dat dit potentieel bestaat en dat de bodemgesteldheid in de niet-bebouwde zones binnen het plangebied geschikt is voor de eventuele bewaring van archeologische restanten.

Daarom wordt geadviseerd om een proefsleuvenonderzoek uit te voeren binnen de niet-bebouwde zones van het plangebied, met name het meest westelijke en noordelijke deel van perceel 301F en het volledige perceel 300G (uitgezonderd de af te breken woning). Aangezien de uitvoering van een proefsleuvenonderzoek op dit ogenblik praktisch niet haalbaar (dichte begroeiing perceel 300G) is en organisatorisch niet wenselijk is (continuering uitbating van het WZC), wordt gekozen voor een proefsleuvenonderzoek in uitgesteld traject. Dit onderzoek wordt dan idealiter ingepland na het verwijderen van de begroeiing en overige obstakels binnen perceel 300G en na het voorbereiden van de bouwwerf binnen perceel 301F (verwijderen verharding wegen en parkeerplaatsen).

De totale oppervlakte die in aanmerking komt voor vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven bedraagt c. 6.400 m². Het in Figuur 24 vooropgestelde proefsleuvenplan dekt 10 % van deze oppervlakte en biedt mogelijkheden om via kijkgaten uit te breiden tot de beoogde 12,5 % dekkingsgraad. De verdere specificaties staan beschreven in het bij deze archeologienota horende Programma van Maatregelen.

De in de Onderzoeksopdracht (paragraaf 1.1.2) vooropgestelde onderzoeksvragen kunnen op basis van de reeds uitgevoerde onderzoeksstappen nog niet bevredigend worden beantwoord.

Zie ook het 'Verslag van Resultaten' voor het project Dendermonde – WZC Sint-Vincentius.

4 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Het uiteindelijke doel van het proefsleuvenonderzoek is een uitspraak te kunnen doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Een proefsleuvenonderzoek garandeert een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed, terwijl de spreiding van de werkputten een maximum aan kenniswinst kan opleveren.

Om het proefsleuvenonderzoek als geslaagd te beschouwen, moeten minstens de volgende vragen beantwoord kunnen worden:

- Welke is de archeologische verwachting voor het plangebied?
- Wat is de kans op het aantreffen van archeologische sites die niet tijdens het reeds uitgevoerde vooronderzoek zijn geïdentificeerd?
- Indien nog waardevol archeologisch erfgoed aanwezig is, wat is de impact van de geplande werken daarop?
- Is verder vooronderzoek vereist en welke volgende onderzoeksstappen zijn nodig?

5 Onderzoeksstrategie- en methode

Op basis van het reeds uitgevoerde bureauonderzoek en landschappelijk booronderzoek (zie 'Verslag van Resultaten') kon worden aangetoond dat de eventueel aanwezige archeologische niveaus op de niet-bebouwde delen van het terrein wellicht niet of weinig verstoord zijn door recente bodemingrepen. De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria:

- is het *mogelijk* deze methode toe te passen op dit terrein?
- is het *nuttig* deze methode toe te passen op dit terrein (levert het iets op)?
- is het overdreven *schadelijk* voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- is het *noodzakelijk* deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Na het reeds uitvoeren van een bureaustudie (2017E105) en een landschappelijk booronderzoek (2017G2) bestaan de mogelijk nog in te zetten onderzoekstechnieken uit:

- ingrepen zonder ingreep in de bodem:
 - geofysisch onderzoek
 - veldkartering
 - verkennend archeologisch booronderzoek
 - waarderend archeologisch booronderzoek
- ingrepen met ingreep in de bodem:
 - proefsleuven
 - proefputten (in functie van steentijdsites)

Alle hierboven vermelde ingrepen kunnen uitgevoerd worden, maar zijn niet allemaal nuttig voor het onderzoek. Veldkartering zal bijvoorbeeld geen betrouwbare informatie opleveren, aangezien de aanleg van het WZC op perceel 301F ongetwijfeld de bovengrond heeft veranderd en de dichte begroeiing op perceel 300G geen waarnemingen toelaat. Verkennende/waarderende archeologisch booronderzoeken, alsook proefputten, kunnen niet als nuttig beschouwd worden, aangezien er op dit ogenblik geen concrete aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van steentijdsites binnen het plangebied. Geofysisch onderzoek biedt een meerwaarde voor het in kaart brengen van bepaalde types archeologische sporen (muurwerk, verhardingen, grootschalige ontgravingen, magnetische anomalieën,...) zonder bodemingreep. Op basis van het beschikbare historische kaartmateriaal kan echter geconcludeerd worden dat er wellicht geen vindplaatsen uit de late middeleeuwen en nieuw(st)e tijd – m.a.w. periodes die in de Lage Landen een groot deel van dit soort sporen heeft nagelaten – binnen het plangebied verwacht moeten worden, waardoor een geofysisch onderzoek een deel van haar eventuele nut verliest. Bovendien is de oppervlakte van de zone geselecteerd voor vervolgonderzoek te klein (c. 6.400 m²) om de kosten voor de inzet van een vlakdekkend geofysisch onderzoek te rechtvaardigen.

Er kan geconcludeerd worden dat een proefsleuvenonderzoek de logische volgende fase is binnen het archeologische onderzoekstraject. Ondanks het feit dat het hier een techniek met impact op de bodem betreft, is het de meest aangewezen onderzoekstechniek om, na het reeds uitgevoerd hebben van een bureauonderzoek en landschappelijk booronderzoek, aanvullende kennis te vergaren over het archeologische potentieel van het plangebied. Het uitvoeren van een proefsleuvenonderzoek zal de onderzoeker in staat stellen een antwoord te formuleren op de onderzoeksvragen die gepaard gaan met een archeologienota. Het bepalen van de noodzaak van eventuele verdere onderzoeksstappen binnen het vooronderzoek zal afhankelijk zijn van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek.

6 Onderzoekstechnieken

Binnen het totale plangebied van c. 12.500 m² wordt ongeveer de helft (c. 6.400) geselecteerd voor vervolgonderzoek. De rest van het terrein wordt niet geraakt of biedt geen kansen op het aantreffen van in situ archeologische vindplaatsen door de bebouwing uit het verleden. Binnen de geselecteerde zone wordt er uitgegaan van een totale vernieling van het eventueel aanwezige bodemarchief ter hoogte van de bouwputten voor de nieuwe wooneenheden, die onderkelderd zullen worden (Figuur 3). Aangezien er ook in de zones rond deze nieuwe gebouwen bodemingrepen gepland zijn (verwijdering begroeiing en bestaande (bij)gebouwen; heraanleg wegen en parkeerplaatsen; nieuwe aanplantingen), moet er ook voor de rest van het terrein uitgegaan worden van ingrepen die bedreigend zijn voor de archeologische niveaus.

Er wordt gekozen voor een uitgesteld traject voor dit vooronderzoek met ingreep in de bodem. Er kunnen zowel praktische redenen (ontoegankelijkheid van perceel 300G) als organisatorisch-economische redenen (de continuering van de uitbating van het WZC op perceel 301F) aangehaald worden om deze keuze te verantwoorden. Het proefsleuvenonderzoek kan alleen ononderbroken uitgevoerd worden wanneer de begroeiing, bijgebouwen en overige obstakels op perceel 300G, alsook de verharding (wegen en parkeerplaatsen) op perceel 301F en de elektriciteitscabine op perceel 301D verwijderd zijn (Figuur 2).

De geplande sleuven zijn 2 m breed en hebben een gezamenlijke lengte van 320 m, waardoor ze 10 % van de voor verder onderzoek geselecteerde zone beslaan. Mits het graven van kijkvensters in zones waarvoor bijkomende gegevens noodzakelijk geacht worden, wordt ernaar gestreefd een totale dekkingsgraad van 12,5 % te bekomen.

Er wordt uitgegaan van een site zonder complexe verticale stratigrafie, dus met één sporenvlak. Er wordt gegraven tot het eerste leesbare vlak onder de A horizont. Hierbij wordt rekening gehouden met de lokaal aanwezige uitlogingshorizont, waar sporen eventueel alleen zichtbaar zijn vanaf de laag daaronder. Op basis van het reeds uitgevoerde booronderzoek kan voorspeld worden dat het sporenvlak op een diepte van c. 60-100 cm zal komen te liggen voor het perceel 300G en c. 50 cm diepte voor perceel 301F (althoewel het ook binnen dit perceel sterk kan variëren).

Er dient aandacht besteed te worden aan het herkennen en registreren van eventuele steentijdvondsten en, indien relevant, het afbakenen van prehistorische vindplaatsen. Bij het aantreffen van een *in situ* concentratie aan steentijdvondsten, wordt de opgravingsstrategie in overleg met een steentijdspecialist geëvalueerd en/of bijgestuurd door het inpassen van aanvullende onderzoekstechnieken (archeologische boringen, proefputten,...).

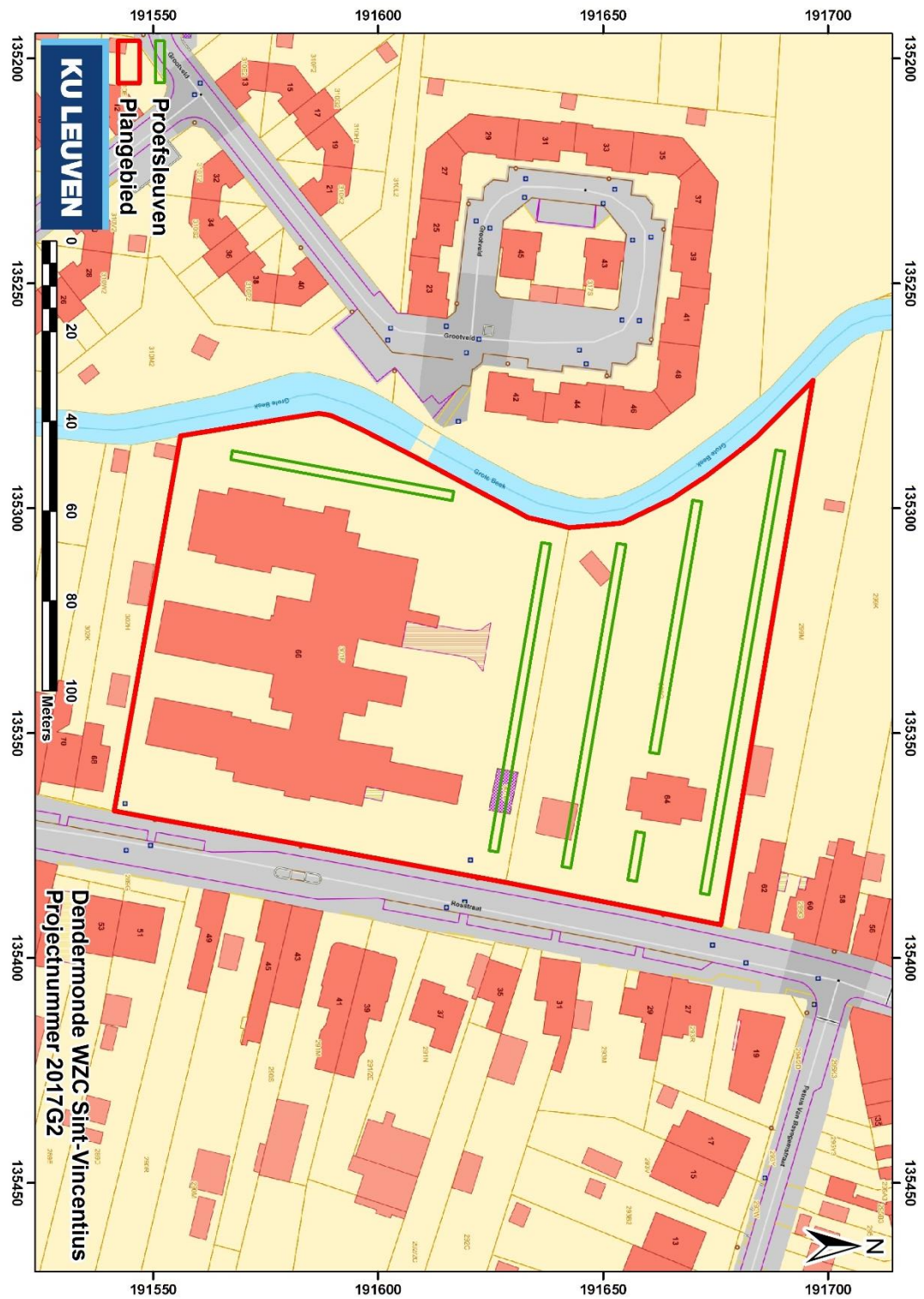
Het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek kan als succesvol beschouwd worden, wanneer de hierboven vermelde onderzoeksvragen (paragraaf 3) kunnen beantwoord worden en er uit de resultaten een conclusie kan getrokken worden op basis waarvan:

- ofwel kan gerechtvaardigd worden waarom er geen verder archeologisch onderzoek nodig zal zijn binnen het plangebied.
- ofwel een vervolgtraject kan voorgelegd worden voor verder archeologisch onderzoek binnen het plangebied.

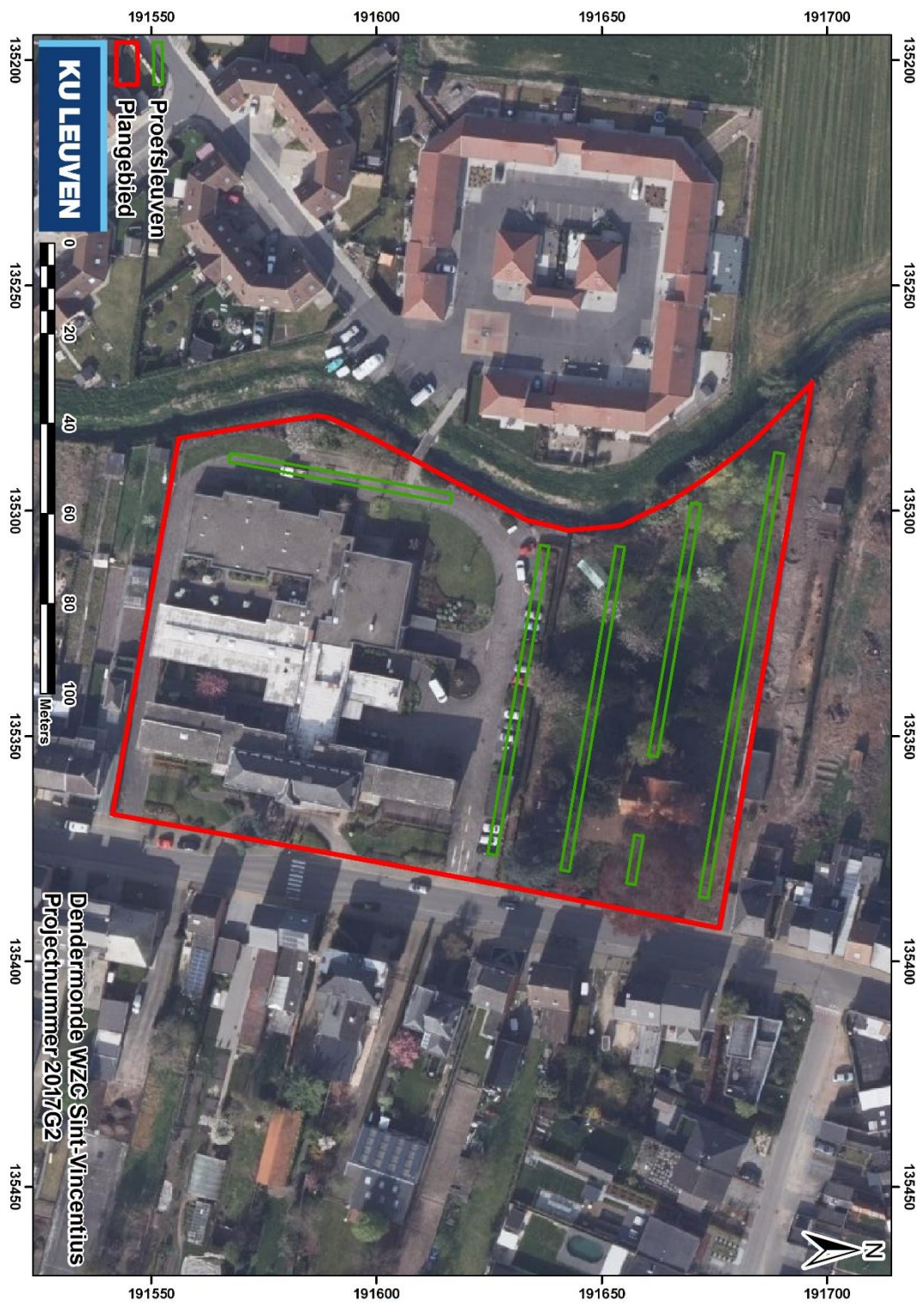
Het onderzoek (zowel het veldwerk, als de uitwerking en rapportage) wordt uitgevoerd zoals beschreven in de desbetreffende paragrafen van de Code van Goede Praktijk (CGP) 2.0.

7 Voorziene afwijkingen t.o.v. de Code van Goede Praktijk

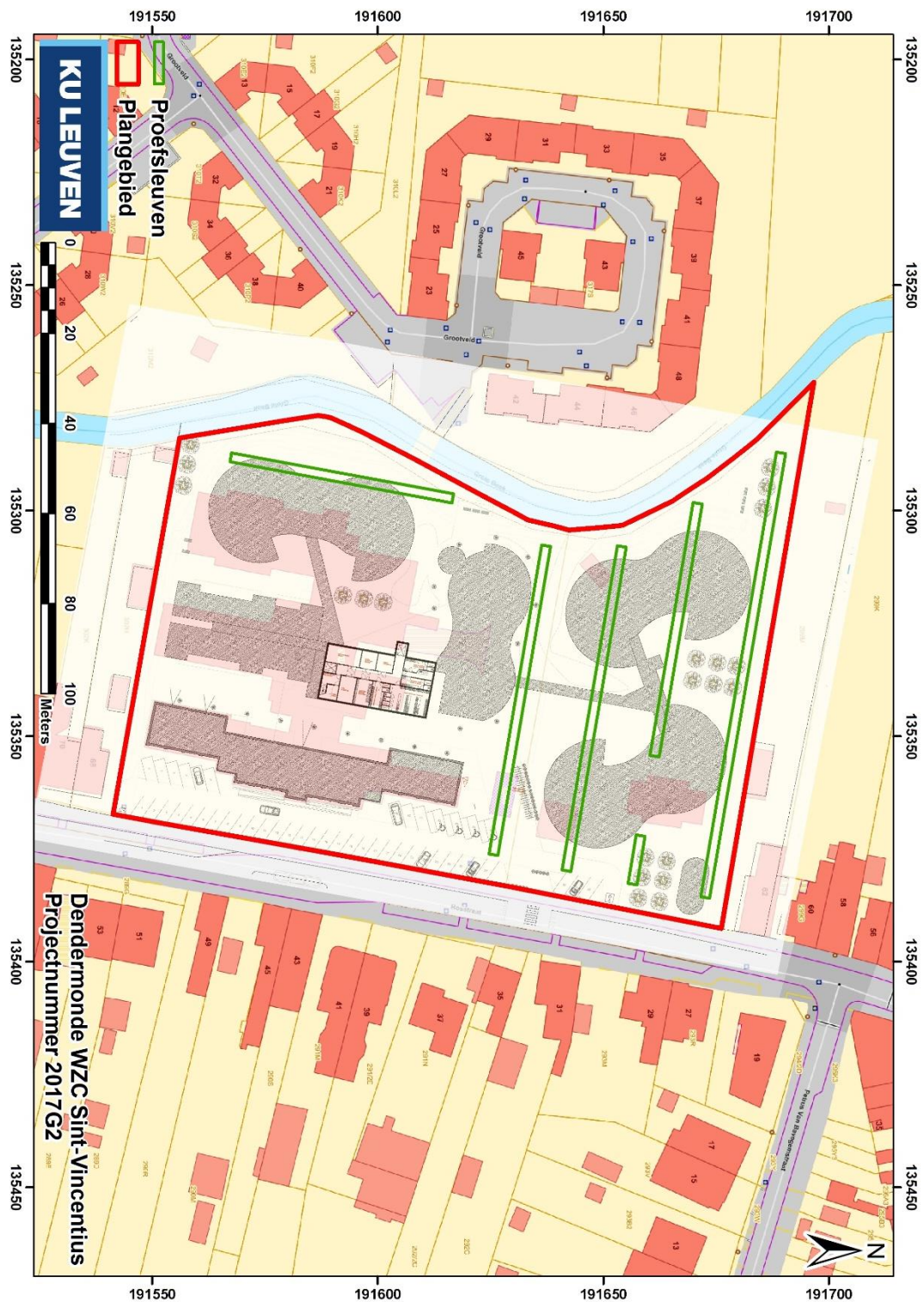
Er zijn bij de opmaak van dit Programma van Maatregelen geen elementen bekend die eventuele afwijkingen ten opzichte van de Code van Goede Praktijk rechtvaardigen.

Figuur 1. Voorstel proefsleuvenonderzoek, geplot op de kadasterkaart van België.

Figuur 2. Voorstel proefsleuvenonderzoek, geplot op de orthofoto serie winter 2016.

Figuur 3. Voorstel proefsleuven ten opzichte van de werkplannen.